

Luonnos hallituksen esitykseksi eduskunnalle laeiksi lukiolain, ammatillisesta peruskoulutuksesta annetun lain, ammatillisesta aikuiskoulutuksesta annetun lain sekä vapaasta sivistystyöstä annetun lain 4 §:n muuttamisesta.

Asia: OKM096:00/2014

Hallitusohjelman koulutuspoliittiset tavoitteet uhkaavat ajautua pahasti sivuraiteille toisen asteen uudistusten toteutuessa säästöt edellä. Talouskasvu edellyttää osaamisen vahvistamista, mutta lausunnolla olevassa hallituksen esityksessä on pikemminkin kyse säästöjen kohdentamisesta kuin uusien toimintamallien luomisesta. SAKKI ei voi hyväksyä ammatillisen koulutuksen verkoston harventamista samalla kun on edelleen epäselvää, kuinka opintojen perässä muuttavat opiskelijat tulevat selviytymään opinnoistaan ottaen huomioon, että keskeyttämisluvut ovat opintojen perässä muuttavilla jo nyt keskimääräistä korkeammat. Lausuntokierroksella olevassa hallituksen esityksessä löytyy myös runsaasti muita ongelmia, joihin SAKKI toivoo parannuksia.

SAKKI keskittyy lausunnossaan erityisesti oppilaitosmuotoiseen ammatilliseen peruskoulutukseen eikä liiemmin ota kantaa hallituksen esitykseen sikäli kun se koskettaa lukiokoulutusta, vapaata sivistystyötä ja ammatillista aikuiskoulutusta. Tästä poikkeuksena on kehoitus käynnistää selvitys, jossa kartoitetaan voidaanko avoimen ammattiopiston toimintoja yhdistää aikuislukion kanssa yhdeksi opiskelijoita palvelevaksi kokonaisuudeksi.

SAKKI pitää ensisijaisen tärkeänä, että lukiokoulutus ja ammatillisen koulutus ovat jatkossakin yhdenvertaisia koulutusmuotoja. Viimeisen kahdenkymmenen vuoden aikana huimaa vauhtia kehittynyt ammatillisen koulutuksen vetovoimaisuus perustuu siihen, että se säilyy laadun ja saavutettavuuden osalta vähintään yhtä hyvänä vaihtoehtona nuorille kuin lukiokoulutus.

Ammatillisen koulutuksen järjestäjien välillä on suuria laatueroja. Laadun heilahtelut heikentävät koulutuksellista tasa-arvoa, asettavat opiskelijat eriarvoiseen asemaan ja pitkällä aikavälillä murentavat ammatillisen koulutuksen suosiota. SAKKI katsoo, että Opetus- ja kulttuuriministeriöllä (OKM) on oltava käytössä ohjaavia työkaluja, joilla he voivat vaikuttaa keskimääräistä heikompien koulutuksen järjestäjien toimintaan, esimerkiksi keskeyttämislukujen

ja laadullisen työllistymisen saralla. Koulutuksen järjestäjien tulee pystyä osoittamaan, että heillä on riittävät taloudelliset, ammatilliset ja laadulliset edellytykset koulutuksen järjestämiseen. Lisäksi järjestäjäverkoston uudistamisen legitimitettiin kannalta on ensiarvoisen tärkeää ottaa opiskelijat mukaan muutosprosessiin. Tämä tulee tehdä kuulemalla opiskelijakuntia ja yksittäisiä opiskelijoita oppilaitosta koskevista kysymyksistä sekä tarjoamalla heille todellisia mahdollisuuksia vaikuttaa päätöksentekoon. Pelkkä muutoksista tiedottaminen ei riitä.

Lausunnon keskeiset kysymykset

Ammatillisen koulutuksen saavutettavuus

Ammatillisen koulutuksen suosio perustuu pitkälti sen saavutettavuuteen. 1990-luvulla tehdyt leikkaukset heikensivät ammatillisen koulutuksen järjestäjäverkostoa rankalla kädellä. Lausunnolla oleva hallituksen esitys jatkaa siitä mihin edelliset leikkaukset jäivät: SAKKI katsoo, että saavutettavuuden heikentyminen uhkaa koko koulutusmuodon olemassaoloa. Päivittäinen koulumatka ei saa ylittää 200 km päivittäin edestakaisin laskettuna.

Koulutuksen keskittäminen suuriin yksiköihin

Paikallisverkoston karsiminen johtaa siihen, että yhä useampi ammattiin opiskeleva aloittaa opintonsa suuressa yksikössä. 1990-luvun leikkausten jälkeen luokkakoot kasvoivat nopeasti ja lähiopetuksen määrä väheni merkittävästi. SAKKI pitää tärkeänä, että nykyisten leikkausten keskellä ei tingitä ammatillisen koulutuksen laadusta ja anneta esimerkiksi opiskelija-opettaja suhdeluvun kasvaa sellaiseksi, että se heikentää opiskelijoiden osaamista, opiskeluympäristön turvallisuutta sekä sitoutumista opintoihin. SAKKI pelkää, että lähiopetuksen ja henkilökohtaisen ohjauksen määrä vähenee uudistusta määrittävien säästöpäätösten seurauksena. Vielä 1990-luvulla lähiopetusta oli keskimäärin 38 tuntia per opintoviikko. Vuonna 2013 tämä luku oli pudonnut jo 28 tuntiin opintoviikkoa kohti. Vastaavalla tavalla opiskelijoiden määrä suhteessa opettajiin samalla aikavälillä tuplaantui.

Lähiopetuksen turvaaminen

Lähiopetukselle ei ole olemassa sellaista yksiselitteistä määritelmää ammatillisen koulutuksen kaltaisessa monipuolisessa koulutusmuodossa, joka olisi yhtä selkeä kuin esimerkiksi lukiokoulutuksessa. Oppimistulosten ja osaamisen kartoittamisen voidaan kuitenkin katsoa olevan perustavalla tavalla kytköksissä opiskelijoiden saamaan tukeen ja ohjaukseen. Opettaja on viime kädessä se henkilö, joka ottaa kopin nuoresta ja tekee tästä valitsemansa alan ammattilaisen. On varmistettava, että koulutuksen järjestäjiltä löytyy valmiudet tukea opiskelijoita ja henkilökuntaa erilaisten opetusmuotojen käyttöön ottamisessa ja kehittämisessä. Ammatillisen koulutuksen laadun kehittämisen kannalta tilanne, jossa koulutuksen järjestäjä hakee säästöjä vähentämällä henkilökuntaa ja lisäämällä etätehtäviä ja "moniste"-kursseja, on kestämaton.

Nuorten ja aikuisten ammatillinen koulutus eri luvilla

SAKKI katsoo, että nuorten ja aikuisten ammatillisen koulutuksen erottaminen toisistaan on järkevää. Ammatillinen aikuiskoulutus ja nuorten koulutus ovat olennaisella tavalla kaksi eri asiaa, vaikka niillä on luonnollisesti myös yhteisiä intressejä.

Nuorten ja aikuisten ammatillista koulutusta voidaan tukea kehittämällä avoimen ammattiopiston toimintaedellytyksiä. Avoimen ammattiopiston tähänastiset kokeilut ovat antaneet osviittaa sen potentiaalista. Niukkenevien resurssien aikana on löydettävä synergiaetuja ja tätä varten selvitettävä aikuislukion ja avoimen ammattiopiston mahdollisuuksia hyödyntää samoja tiloja, materiaaleja ja opetusresursseja.

Järjestämisluvakriteerien määrälliset laatumittarit

Saavutettavuuden turvaaminen edellyttää, että koulutuksen järjestäjä kykenee osoittamaan, miten se tulee varmistamaan toimintansa riittävän korkean laadun ja opiskelijoiden yhdenvertaisen kohtelun opintojen järjestämisen ja saatavuuden osalta.

SAKKI vaatii yhdessä Opetusalan ammattijärjestö OAJ:n kanssa, että järjestämisluvanhakijalle säädetään velvollisuus liittää hakemukseensa selvitys järjestämänsä koulutuksen laadusta. Selvityksestä pitäisi käydä ilmi muun muassa seuraavat laatumittarit:

- lähiopetuksen määrä/opiskelija,
- ohjauksen määrä/opiskelija ja/tai opiskelija-opinto-ohjaaja suhdeluku,
- läpäisyaste/keskeyttämisprosentti,
- opiskelija- ja työelämäpalaute,
- opiskelija-opettajasuhdeluku,
- täydennyskoulutuksen määräraha tai tuntimäärä/opettajamäärä sekä:
- selvitys siitä, miten luvanhakija on järjestänyt lakisääteisen opiskelijakunnan toiminnan

Opiskelijakunnan rooli laadunvarmistuksessa

SAKKI esittää, että hallituksen esitystä täydentävässä asetuksessa tulisi koulutuksen järjestäjien laadun selvittämiseksi pyytää koulutuksen järjestäjää toimittamaan OKM:lle opiskelijakunnan lausunto, jossa opiskelijat esittävät näkemyksensä muun muassa uutta lupaa hakevan koulutuksen järjestäjän opetuksen ja ohjauksen laadusta ja määrästä. Nykyinen lainsäädäntö (Laki ammatillisesta peruskoulutuksesta 36 §) velvoittaa koulutuksen järjestäjää kuulemaan opiskelijakuntaa ennen opiskelijoiden asemaan vaikuttavien päätösten tekemistä ellei se ole asian luonteen vuoksi tarpeetonta. On vaikea keksiä opiskelijoiden aseman kannalta vaikuttavampaa päätöstä kuin koulutuksen järjestäjän olemassaolon jatkuminen luvanhakuprosessin kautta. Nyt jos koskaan tulisi kuulla opiskelijoita. Asetuksella voitaisiin velvoittaa, että lain mukaisesti selvitettäisiin opiskelijoiden ja heidän huoltajiensa näkemyksiä oppilaitoksen ja koulutuksen järjestäjän toiminnasta.

Mikäli koulutuksen järjestäjä ei ole tarjonnut riittäviä puitteita opiskelijakunnan vahvalle toiminnalle, tulee rahoitusta jakaessa huomioida valtakunnallinen vertailukelpoinen opiskelijapalaute. SAKKI pitää tärkeänä, että valtakunnallista vertailukelpoista opiskelijapalautejärjestelmää kehitettäessä huomioidaan opiskelijoiden oikeus olla edustettuna heitä koskevassa päätöksenteossa. Arvioinnin toteuttajan tulee olla koulutuksen järjestäjistä riippumaton ja opiskelijoiden silmissä uskottava taho.

Lakiluonnoksen sosiaalipoliittiset vaikutukset

Lakiluonnoksen puitteissa on pidettävä kiinni opiskelijoiden oikeudesta tietää ja olla mukana vaikuttamassa koulutuksen järjestäjää koskeviin muutoksiin. Tulevissa muutoksissa ja ammatillisen koulutuksen kentän uudistuksissa tullaan testaamaan koulutuksen järjestäjän sitoutumista opiskelijakuntaan ja yhteisöön.

Laissa ammatillisesta peruskoulutuksesta §36 todetaan:

“Koulutuksen järjestäjän tulee edistää kaikkien opiskelijoiden osallisuutta ja huolehtia siitä, että kaikilla opiskelijoilla on mahdollisuus osallistua oppilaitoksen toimintaan ja kehittämiseen sekä ilmaista mielipiteensä opiskelijoiden asemaan liittyvistä asioista. Opiskelijoille tulee järjestää mahdollisuus osallistua opetussuunnitelman ja siihen liittyvien suunnitelmien sekä 28 §:n 4 momentissa tarkoitetun järjestyssäännön valmisteluun”.

Rakenneuudistusten keskellä paras tapa pitää huolta opiskelijoiden hyvinvoinnista on kunnioittaa opiskelijoiden lakiin kirjattua oikeutta tulla kuulluksi. Opiskelijat on sitoutettava kiinteäksi osaksi ammatillisen kentän muutosprosessia aktiivisesti tiedottamalla tulevista muutoksista sekä pitämällä huolta opiskelijoiden hyvinvoinnista.

Opintojen perässä muuttavien nuorten hyvinvointi on turvattava

SAKKI ry:n suurin huoli järjestäjäverkon uudistamisen sosiaalisissa vaikutuksissa kohdistuu siihen yhä kasvavaan nuorten määrään, joka joutuu muuttamaan kotipaikkakunnaltaan koulutuksen perässä, jopa satojen kilometrien päähän kodeistaan. Kasvukeskuksiin keskitetyille nuorille ei ole tarjota tälläkään hetkellä kohtuuhintaista asumista tai riittävästi osa-aikatyötä tai työssäoppimispaikkoja. Lisäksi asuntolatuotantoa on alasajettu systemaattisesti. Tämä näkyy muun muassa tämän hallituskauden aikana tehtynä leikkauksena koulutuksen järjestäjille myönnettyyn asuntolarakentamisen tukeen.

Järjestäjäverkon tiivistyessä edellämainitut ongelmat tulevat lisääntymään ja kentän muutoksella on todellisia sosiaalisia haittavaikutuksia nuorten selviytymiseen läpi toisen asteen koulutuksen. Opetushallituksen tekemän selvityksen mukaan opiskelijoilla, jotka asuvat opintojensa aikana itsenäisesti keskeyttävät opintonsa yli kaksi kertaa todennäköisemmin kuin opiskelijat, jotka voivat suorittaa opintonsa lapsuudenkodistaan tai oppilaitoksen maksuttomasta asuntolasta käsin.

Opiskelijoiden tulee saada riittävästi tukea opintoihinsa muutosten keskellä

SAKKI pitää tärkeänä, että erityisesti muutosten keskellä opintonsa aloittavat nuoret eivät jää mullistuksen jalkoihin, vaan heidän etenemisestään opinnoissa pidetään huolta ja heille tarjotaan opintojen aikana erityistä tukea toisen asteen läpäisemiseksi. Niillä opiskelijoilla, jotka joutuvat muuttamaan toiselle paikkakunnalle opintojen perässä, on erityistarve sosiaalisen turvaverkon luomiseen sekä koulun henkilökunnan luomaan aikuisten tukeen.

Lausunnon keskeinen sisältö

Järjestämislupakriteereihin on lisättävä määrälliset laatumittarit. Järjestäjäkentän muutokset eivät saa heikentää opiskelijoiden saaman opetuksen laatua tai määrää.

Hallituksen esityksessä tulee arvioida esitettyjen muutosten vaikutuksia ammatillisesta peruskoulutuksesta säädetyn lain 36 §. Opiskelijoiden oikeutta tulla kuulluksi päätettäessä oppilaitoksen toiminnasta on kunnioitettava. Koulutuksen järjestäjän tulee toimittaa OKM:lle opiskelijakunnan lausunto, jossa opiskelijakunta antaa palautetta järjestetyn koulutuksen laadusta ja määrästä. Opiskelijoiden on saatava osallistua heitä koskevaan päätöksentekoon myös muuten kuin passiivisesti tietoa vastaanottamalla.

Opintojen perässä muuttavien nuorten hyvinvointi on turvattava. Ammatilliseen koulutukseen lähivuosina hakeutuvilla opiskelijoilla tulee olla yhdenvertainen oikeus laadukkaaseen ja häiriöttömään opiskeluun kuin kaikilla muilla.

Aleksej Fedotov

Puheenjohtaja

Antti Malste

Pääsihteeri

Lisätietoja: Koulutuspoliittinen asiantuntija Antti Seitamaa, 040 199 0720,
antti.seitamaa@sakkinet.fi